

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN

HUR PÅVERKAR GRAVIDITET DEN POLITISKA KARRIÄREN?

En kvalitativ studie av de tankesätt som finns bland
politiker i Göteborgs kommunfullmäktige

Elisabeth Falk

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Examensarbete i statsvetenskap
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	HT 2016
Handledare:	Elin Naurin
Antal ord:	10 579

Abstract

Den här uppsatsen är en kvalitativ studie av graviditetens effekter på individer som gör politisk karriär. Forskning visar dels att graviditet påverkar vanliga medborgares politiska engagemang samt att kvinnor dominerar avhoppet bland förtroendevalda. Syftet med studien är att undersöka hur politiker själva upplever att graviditet påverkar dem i deras politiska karriärer. 16 politiker från sex olika partier i Göteborgs kommunfullmäktige har djupintervjuats.

Resultatet visar att graviditet utgör hinder till fortsatt politisk karriär men att det också pushar. Graviditet utgör ett hinder hos individen och familjen genom dåligt samvete som personen känner samt fysiska hinder och nedsatt arbetsförmåga. Partiet begränsar individen på grund av höga krav på ideellt arbete och partiets ”närvarokontroll”. När det gäller ”systemet” hindrar det personen för att mannen är normen samt i hur ”systemet” är uppbyggt. Graviditet pushar politiker till fortsatt politisk karriär genom att man som individ vill minska avhoppssstatistiken och främja att andra tillfrågas. Man värderar också bred representativitet och får ett förändrat policyperspektiv samt att partiet uppmuntrar en till att stanna kvar. Slutsatsen är dock att det är hindren som dominerar när politikerna beskriver hur politisk karriär är relaterat till graviditet, vilket sällan diskuteras i politiska sammanhang på den lokala nivån i Göteborg. Uppsatsen diskuterar implikationer för ett samhälle som eventuellt vill uppmuntra politiker som genomgår en graviditet. Exempel på hinder som går att undanröja är höga krav på ideellt arbete, och exempel på push-faktorer som går att främja är uppmuntran från partierna.

Nyckelord: Jämställdhet, representation, könsrelaterade hinder, politisk karriär, graviditet, Göteborgs kommunfullmäktige.

Innehåll:

1. Inledning	5
2. Tidigare forskning och teori	7
2.1. <i>Välfärdens möjliggörande till karriär</i>	7
2.2. <i>Förälder och politiker</i>	8
2.3. <i>Kön och uppdragsvillighet</i>	9
2.4. <i>Graviditetens politiska konsekvenser</i>	9
3. Syfte och frågeställningar	11
4. Metod och material	12
4.1. Val av population	12
4.2. Samtalsintervjuer	14
4.3. Intervjuguide	14
4.4. Alternativa metoder	14
4.5. Genomförande och problem	15
4.6. Analysarbetet	16
4.7. Validitet och reliabilitet	16
5. Resultat	17
5.1. Hur påverkar graviditet den politiska karriären bland politiker i Göteborgs kommunfullmäktige?	17
5.2. Vad är det med graviditet (och barn) som hindrar dem?	18
5.2.1. ”Kan inte du ringa till mötet och säga att du vill vara hemma?” –Dåligt samvete	18
5.2.2. ”Jag insåg att jag måste ta det lugnt” – Fysiska hinder och nedsatt arbetsförmåga	19
5.2.3. ”Man är ju dubbelorganiserad” – Höga krav på ideellt arbete	20
5.2.4. ”Man ska ju sköta uppdragen” – Partiers ”närvarokoll”	21
5.2.5. ”Tänk att din man står tillbaka så att du får göra karriär” – Mannen är normen	21
5.2.6. ”Systemet är inte gjort för det” – ”Systemet”	21
5.3. Vad är det med graviditet (och barn) som pushar dem?	22
5.3.1. ”Vill inte vara en pinne i statistiken” – Vill minska avhopsstatistiken	22
5.3.2. ”För att inte någon annan ska bli drabbad” – Främja att andra tillfrågas	23
5.3.3. ”Vi är alla barn av vår tid” – Representativitet och förändrat policyperspektiv	23
5.3.4. ”Du fortsätter väl?” – Uppmuntran från partiet	24

6. Slutdiskussion	25
--------------------------------	-----------

7. Referenslista.....	27
------------------------------	-----------

Bilagor

Bilaga I – E-post till politikerna.....	29
---	----

Bilaga II – Intervjuguide	30
---------------------------------	----

1. Inledning

”Jag tycker det är tragiskt att vi i Sveriges 2015 fortfarande ska behöva dras med den här stenåldersdebatten” Birgitta Ohlsson (Sveriges Radio, 2015).

Med anledning av att Ebba Bush-Thor i början av 2015 var aktuell som föreslagen partiledare för Kristdemokraterna tog Nordegren & Epstein i P1 upp frågan om huruvida en gravid kvinna kan bli partiledare. Ovan ser vi delar av Liberalernas Birgitta Ohlssons uttalande i frågan. Hon hade tidigare varit med om ett liknande scenario när hon några månader före förlossning tackade ja till ett högt uppsatt politiskt förtroendeuppdrag (Sveriges radio, 2015). Under de senaste få åren har den svenska väljarkåren varit med om något, som förr var helt otänkbart: två partiledare och ett antal viktiga nationella företrädare i Sverige har varit gravida.

Inom arbetslivet anses graviditet på många sätt utgöra ett hinder för kvinnor att göra karriär. Varje år anmäler flertalet kvinnor till diskrimineringsombudsmannen att de blivit utsatta för könsdiskriminering på grund av graviditet (Diskrimineringsombudsmannen, 2015). Om och hur graviditet påverkar den politiska karriären hos kvinnor och män är ett mindre utforskat ämne.

Graviditet är en livshändelse som påverkar en stor andel människor världen över. Den ojämställdhet som råder i det politiska systemet har man länge försökt förklara med hjälp av exempelvis faktorer såsom socio-ekonomisk bakgrund, disponibel fritid och utbildning (Naurin, 2016). Att beslut med fördel bör tas i politiska organ som består av en stor och bred representativitet demografiskt sett, är något som en stor del av forskningslitteraturen är överens om (Folke & Rickne, 2015:165). Det är därför relevant för samhällets nytta att vi har en jämställd politisk församling och att eventuella hinder som kan finnas mot en jämställd politisk församling utforskas och kartläggs (Wide, 2015:115). Ändå har förvånansvärt lite uppmärksamhet riktats åt att undersöka hur graviditet som enskild faktor kan forma och påverka människor till hur de ser på samhället och sin omgivning (Naurin, Stolle & Markstedt, 2016).

Det är från samhällets sida önskvärt att ha både kvinnor och män på politiska positioner. Om graviditet är något som kan hindra, eller inspirera, människor till att ta sig an dessa poster är det viktigt att det undersöks. Naurin et al. (2016) konstaterar att det inte finns mycket forskning som studerar graviditet som en enskild process. Den forskning som finns på just graviditet och dess politiska konsekvenser visar för det första hur kvinnor förändras under en graviditet och minskar sitt intag av information om samhället, i jämförelse med deras partner och kvinnor med liknande egenskaper som de gravida kvinnorna. För det andra påverkas gravida kvinnor i och med kontakten med olika institutioner i

välferden, exempelvis hälso- och sjukvård. Detta har visat sig göra dem mer benägna att känna förtroende för hälsovård överlag. Med andra ord finns det empirisk forskning som visar att graviditet har politiska konsekvenser hos vanliga medborgare (Naurin et al., 2016).

Sverige har under lång tid haft en hög andel kvinnor i både riksdag och regering (Wide, 2015:114) och rankas som det femte landet i världen med störst andel kvinnor i parlamentet (Women in national parliament, 2016). En del studier har undersökt vilka faktorer som kan förklara kvinnors underrepresentation på kommunnivå men de har inte studerat hur graviditet påverkar den politiska karriären enligt politiker själva på lokal nivå. Tittar man på representationen av kvinnor i kommunerna visar en undersökning från Statistiska centralbyrån (2016) att de fortfarande är underrepresenterade i kommunerna. Bland äldre är könsfördelningen ännu ojämnare och totalt sett är 43 procent av de förtroendevalda efter 2014 års val kvinnor. Av de som hoppar av från sina politiska uppdrag i kommunfullmäktige är det i större utsträckning kvinnor än män. Det är dessutom vanligare att förtroendevalda med barn hoppar av än de utan barn. Även här är det fler kvinnor än män med barn som hoppar av sina uppdrag (Statistiska centralbyrån, 2016).

Med andra ord är det viktigt att studera hur graviditet uppfattas påverka politisk karriär eftersom flertalet beslut som fattas på kommunnivå påverkar medborgares vardag och till stor del kvinnor på olika sätt. Kommunen är ofta en stor arbetsgivare för många kvinnor och därför påverkar det dem, om inte i större utsträckning, än män (Wide, 2015:114). Dessutom är det kommunfullmäktige som sätter budgeten i kommunen (Göteborgs stad, 2016a), vilket i sin tur kan påverka kvinnors vardag beroende på hur mycket kommunen väljer att avsätta till exempelvis den kommunala sektorn.

Tidigare forskning som undersökt kommunpolitiker i Sverige har till exempel tittat på hur uppdragsvilligheten skiljer sig åt mellan män och kvinnor generellt (Nielsen, 2001). Man har också undersökt hur jobb som kommunstyrelseordförande påverkar hemförhållanden för kvinnor och män (Rickne & Folke, 2016). Däremot finns det färre studier av vilka tankesätt som finns bland politikerna om graviditet och dess påverkan på politisk karriär. Jag vill undersöka de tankevärldar som förekommer hos personer som gör politisk karriär i Göteborgs kommunfullmäktige. Tanken är att jag ska beskriva och systematisera de tankesätt som finns bland de jag intervjuar och en effekt blir alltså att studien får en hypotesgenererande karaktär samt öppnar upp för framtida, mer omfattande studier på området.

Uppsatsen kommer ta sin början i att jag presenterar befintlig forskning och teorier om politisk karriär och graviditet. Vidare kommer min frågeställning och syfte presenteras. Kapitel fyra ägnar jag åt att redogöra för och diskutera mitt urval, motivera mitt val av metod och diskutera andra alternativa metoder. I kapitel fem presenterar jag mitt resultat. Slutligen kommer jag i kapitel sex att redogöra för uppsatsens slutsatser och blicka framåt.

2. Tidigare forskning och teori

Forskning som berör politiker och hur deras politiska karriär påverkas av graviditet eller barnahavande har tre kännetecken. För det första är mycket av forskningen utförd i USA och undersöker främst orsaker till kvinnors underrepresentation. Likvärdiga studier på europeisk mark fokuserar mycket på institutionella faktorer såsom olika välfärdsregimer och hur dessa kan möjliggöra eller hindra kvinnor från att ha politiska uppdrag, främst på riksdagsnivå. Slutligen har studier undersökt hur kvinnor och män skiljer sig åt vad gäller villighet till kommunpolitiska uppdrag och vad som kan förklara det. Hur graviditet påverkar politikernas karriärer är ett outforskat fenomen och denna studie är ett försök för att få en uppfattning om ämnet.

2.1. Välfärdens möjliggörande till karriär

Välfärdsinstitutioner kan på olika sätt bidra till att förenkla för politiker att kombinera familj, arbete och politiska uppdrag. Detta gäller inte minst för kvinnor som under årtionden har fått ställa sin politiska karriärsvilja åt sidan för att istället ansvara för hemmet och familjen (Lawless & Fox, 2010:9). Det finns olika typer av välfärdsstater och Sverige brukar anses höra hemma i den nordiska välfärdsregimen, efter Esping-Andersens kategorisering (Galais, Öhberg & Coller, 2016:602). Allt eftersom att förändringar har skett och strukturer till viss del luckrats upp kan det idag ses som mer möjligt än på länge att kombinera politiskt förtroendeuppdrag med arbetsliv och familj. Galais et al. (2016) argumenterar för att olika instanser i välfärden som exempelvis barnomsorg och möjliggörande av föräldraledighet kan påverka hur beroende politiker är av hjälp från familj och vänner för att en politisk karriär ska kunna vara möjlig och fortlöpa (Galais et al., 2016:602).

Stöd hemifrån har visat sig spela stor roll för personer som är politiskt aktiva och har familj. Hedlund (1996) genomförde under slutet av 1990-talet en undersökning i Örebro kommun där hon bland annat tittade på hur villkoren för politiskt deltagande är mellan män och kvinnor. Hon argumenterar för att en politiskt aktiv förälder är i stort behov av stöd hemifrån för att kunna ha ett politiskt uppdrag. Framför allt menar hon att kvinnor som innehar förtroendeuppdrag oftast har en partner vid sin sida som aktivt tar ansvar för hemarbete och barnen. Detta tolkar Hedlund som att det sker ”*en utsällning av de kvinnor som hade män som var negativt inställda*” (Hedlund, 1996:294). Det kan med andra ord finnas en risk för att kvinnor som inte har tillräckligt stabila förhållanden eller en partner som inte går med på att låta kvinnan göra politisk karriär marginaliseras från det politiska rummet (Hedlund, 1996).

Tyngre politiska uppdrag kan påverka hemförhållanden och dess stabilitet. Jobb som kommunstyrelseordförande kan innebära en stor påfrestning för ens äktenskap och detta har visat sig påverka män och kvinnor i olika hög utsträckning. Folke och Rickne (2016) menar i sin studie att sannolikheten för skilsmässa ökar bland kvinnor som avancerar till toppjobb såsom kommunstyrelseordförande medan det inte gör det för män. Den siffran ökar även ytterligare om

kvinnan är betydligt yngre än sin make samt om hon tar ut en större andel av föräldraförsäkringen. Risken för skilsmässa ökar också om kvinnan går över till att bli den främsta inkomsttagaren i familjen, det vill säga om hon står för mer än 60 procent av hushållets inkomst. Folke och Rickne hävdar att detta bottnar i sociala normer och att traditionella könsroller fortfarande existerar i många äktenskap (Folke & Rieke, 2016).

2.2. Förälder och politiker

Kvinnor som gör politisk karriär och har familj socialiseras på många sätt in i rollen att vara en aktiv mamma och samtidigt kunna kombinera det med sin karriär som politiker. Lawless och Fox argumenterar för att ansvaret en politiker känner för sin familj spelar en angörande roll för om de kommer stanna kvar på sin politiska position eller klättra uppåt i sin karriär (Lawless & Fox, 2010: 62). En manlig kollega uppfattas som en ansvarstagande pappa om han är aktiv i barnens liv medan det för en kvinnlig politiker anses vara en helt självklar del av föräldraskapet att kunna förena rollen som mamma och att göra politisk karriär. Man bedöms alltså inte enbart utifrån hur man är som politiker, utan också hur man är som mamma och fru. En kvinna som exempelvis kliver framåt i sin politiska karriär när hon bildar familj och har unga barn kan det med andra ord uppfattas kontroversiell (Lawless & Fox, 2010: 61–4, 69–84). Lawless och Fox (2010) hävdar också att barnhavande och ansvar för familjen är den främsta orsaken till om kvinnor ens kandiderar till politiska uppdrag. Detta enligt kvinnor själva som deltagit i intervjuer utförda av forskarna på amerikansk mark. Med andra ord kan moderskapet påverka kvinnor till den grad att det kan bli avgörande för om de ens *påbörjar* en politisk karriär (Lawless & Fox, 2010:173).

Kombinationen av yrkesliv, barnhavande och politiskt uppdrag kan fortfarande vara svår att få ihop för flertalet politiker, inte minst för de som har fritidsuppdrag (SKL, 2015: 17). Politiker bör avsätta tid för att läsa handlingar inför möten och sammanträden sker främst på kvällar. I försök att underlätta har vissa insatser gjorts för kommunpolitiker. I Göteborgs stad tillämpar man, enligt Kommunallagens 4:e kapitel 12–15§, ersättning för kostnader av barnpassning om så finns behov av under mötestid (Göteborgs stad, 2016b). Här kan vi se ett försök som gjorts från statligt håll för att försöka underlätta för föräldrar att kombinera sin politiska karriär och arbetsliv med att ha barn. Folke och Rickne (2015) visar att denna typ av arvode inte används så frekvent ute i kommunerna utan att det enbart är: *“en tredjedel av kommunerna där den lagstiftade rätten till ersättning för barnvakt under politiska möten utnyttjas i praktiken”* (Folke & Rickne, 2015:187). Enligt Stadsledningskontoret i Göteborg (e-post, 16 december 2016), använde två personer sig av kostnadsersättning för barntillsyn under 2014 i Göteborgs kommunfullmäktige. Året efter sjönk denna siffra till en person.

Efter att ha fött barn avtar föräldrars fritid och på så sätt den tid de kan lägga på politiska uppdrag. Enligt Verba, Schlozman och Brady (1995), som undersöker medborgares disponibla fritid, minskar den med 3,5 timmar per dag när barn i förskoleålder finns i hemmet (Verba, Schlozman & Brady,

1995:285). Detta avser alltså medborgare och studien är inte utförd specifikt på politiker men kan ge en viss insikt i hur personers fritid reduceras efter att de fått barn.

2.3. *Kön och uppdragsvillighet*

Den forskning på karriärsambitioner och könsskillnader som är utförd i den svenska politiska miljön visar att kvinnor på riksdagsnivå själva uppgett att de upplever avsaknaden av rätta nätverk som avgörande för varför kvinnor inte gör politisk karriär i samma utsträckning som män (Öhberg, 2011:60). Nielsen (2001) som studerat fenomenet på lokal nivå hävdar att kvinnor generellt inte är lika intresserade av att åta sig poster inom kommunpolitiken jämfört med vad män är. Utifrån en kartläggning skiljer det åtta procentenheter gällande villigheten till att åta sig uppdrag mellan kvinnor och män (12 gentemot 20 procent). Nielsen hävdar också att föräldrars uppdragsvillighet kan påverkas av om det finns barn i hushållet. Barnen påverkar föräldrarna både positivt och negativt till att vilja ta sig an politiska uppdrag. Barnen har en positiv inverkan på mäns uppdragsvillighet fram tills barnen börjar i grundskolan, och minskar därefter. För kvinnor är det tvärtom: barnen påverkar deras uppdragsvillighet positivt från att de är sex år men innan dess har barnen en negativ inverkan på kvinnors villighet till uppdrag. Således kan vi se hur man som förälder kan påverkas både till ökad och minskad uppdragsvillighet till följd av barnahavandeskap (Nielsen, 2001:31–2).

Kvinnors sannolikhet att stanna kvar på sina politiska uppdrag påverkas i högre grad av barn i hemmet än vad det gör för män. I en rapport från Statistiska Centralbyrån visar det sig att under mandatperioden 2010–2014 var det fler kvinnor än män som hoppade av sitt politiska uppdrag. Kvinnor stod för 22 procent av avhoppet jämfört med 18 procent för männen (SCB, 2016: 63). Studien visar också att politiker som hoppar av sina uppdrag i större grad har barn än övriga förtroendevalda som hoppar av. Även här är det fler kvinnor än män med barn som hoppar av sina uppdrag. Alltså ser vi här en skillnad mellan kvinnor och män som har barn och deras tendens att hoppa av sina politiska uppdrag. För den grupp politiker som får barn under mandatperioden är könsskillnaden ännu större (SCB, 2016:63–4).

Vidare skriver Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, 2015) i sin rapport att kvinnor och unga dominerar gruppen avhoppare. Författarna belyser även att kvinnor, och unga, är de grupper i samhället som redan från början är underrepresenterade i de kommunala politiska församlingarna (SKL, 2015: 17). Könsskillnaden ökar med uppdragets tyngd och kvinnors representation minskar också ju tyngre uppdragen är (SCB, 2016:51). Dessa undersökningar uttalar sig inte om ifall graviditet påverkar politikernas karriärer, men enligt SCB:s rapport kan man hävda att politikernas karriärer påverkas av om de har barn, och i större utsträckning kvinnor än män (SCB, 2016:63–4).

2.4. *Graviditetens politiska konsekvenser*

Att vara gravid och föda barn är en av de största händelserna i livet för många kvinnor och påverkar hur de ser på samhället. Det är kvinnor som upplever den *fysiska* delen av en graviditet vilket gör det

intressant att undersöka om det kan vara ett fenomen som påverkar politikernas karriärer. Likaså är det av värde att undersöka hur män upplever att graviditet påverkar deras politiska karriär då de själva inte upplever den fysiska delen men kan ha haft en partner som varit gravid och att den upplevelsen därmed kan ha påverkat dem. Naurin, Stolle och Markstedt (2016) finner att graviditeten spelar roll för politiskt engagemang hos vanliga medborgare. Det finns med andra ord empirisk forskning som indikerar att kvinnor förändrar sin syn på samhället när de blir gravida. Detta gör det än mer relevant att undersöka hur graviditeten påverkar politikernas karriärer enligt dem själva och inte enbart för att vi vill ha jämlik representation. Naurin et al. (2016) har i sitt projekt som undersöker graviditetens politiska konsekvenser inte fokuserat på hur specifikt politiker påverkas av graviditet men medborgare i form av kvinnor som varit gravida, deras partner och kvinnor i liknande situation. De hävdar att kvinnor som är gravida lägger mindre tid på att ta in samhällsrelaterad information samtidigt som de tar in mer information som rör barn och graviditet vilket resulterar i att de riktar mindre uppmärksamhet åt politik (Naurin et al., 2016: 12–5). De finner också att kvinnor som är gravida är mindre oroliga för problem i samhället såsom kriminalitet, miljöförstöring och arbetslöshet (Naurin et al., 2016: 15–6). För det tredje argumenterar de, med tanke på att kvinnor i större grad är i kontakt med hälsa- och sjukvård i samband med graviditet och småbarnstiden, att deras förtroende ökar för dessa instanser i stort (Naurin et al., 2016:16–7). Slutsatserna Naurin et al. (2016) kommer fram till avser alltså gravida kvinnor, kvinnor med liknande demografiska egenskaper och gravida partners, men inte hur graviditet påverkar politiker. Å andra sidan konstaterar de att lite forskning finns om graviditet som enskild process (Naurin et al., 2016: 2) och att det är tydligt att det finns ett värde i att undersöka det som en faktor i sig (Naurin et al., 2016: 18).

3. Syfte och frågeställningar

Syftet med min studie är att undersöka hur politiker själva upplever att graviditet påverkar dem i deras politiska karriärer. Jag vill undersöka på vilka sätt de upplever att graviditet hindrar eller inspirerar dem till att ta sig an politiska uppdrag.

Mina frågeställningar lyder:

- *Hur påverkar graviditet den politiska karriären för politiker som gör karriär i Göteborgs kommunfullmäktige, enligt dem själva?*
- *På vilka sätt hindrar graviditet från att ta sig an politiska uppdrag enligt politiker som gör politisk karriär i Göteborgs kommunfullmäktige?*
- *På vilka sätt inspirerar graviditet till att ta sig an politiska uppdrag enligt politiker som gör politisk karriär i Göteborgs kommunfullmäktige?*

4. Metod och material

4.1. Val av population

I studiens population ingår svenska kommunpolitiker. Jag har intervjuat personer som gör politisk karriär i Göteborgs kommunfullmäktige från de partier som uppfyller två kriterier. För det första ska partiet representeras av både en man och kvinna i Göteborgs kommunfullmäktige och för det andra ska de ha ett kommunalråd. Valet att göra studien på lokal nivå i Göteborgs kommunfullmäktige är dels av praktiska orsaker då det underlättar att både jag och respondenterna är i samma stad för att jag ska kunna genomföra studien inom dess tidsspann men också för att jag fann variation i många av mina bakgrundsfaktorer (som beskrivs i nästa stycke) bland politikerna i Göteborgs kommunfullmäktige. Tabell 1 sammanfattar vilka intervjupersoner som deltar i studien.

Tabell 1 Intervjupersoner och bakgrundsvariablerna

Intervjuperson	Kön	Nivå politiskt uppdrag	Erfarenhet av graviditet
1	Kvinna	Fritidspolitiker	Ja
2	Kvinna	Fritidspolitiker	Ja
3	Kvinna	Fritidspolitiker	Ja
4	Man	Fritidspolitiker	Nej
5	Kvinna	Fritidspolitiker	Nej
6	Man	Fritidspolitiker	Nej
7	Man	Heltidspolitiker	Ja
8	Kvinna	Fritidspolitiker	Ja
9	Man	Heltidspolitiker	Ja
10	Man	Fritidspolitiker	Ja
11	Kvinna	Fritidspolitiker	Nej
12	Man	Heltidspolitiker	Ja
13	Man	Heltidspolitiker	Nej
14	Kvinna	Fritidspolitiker	Ja
15	Kvinna	Heltidspolitiker	Nej
16	Kvinna	Fritidspolitiker	Ja

Kommentar: (1) Fritidspolitiker innebär att förtroendeuppdraget ”motsvarar mindre än 40 procent tjänstgöring” (SCB, 2016: 11). Informationen har hittats på förteckningen över Kommunfullmäktige på Göteborgs Stads hemsida (2016c). Intervjuerna utfördes mellan den 17 november och 2 december 2016. Intervjupersonerna är mellan 30 och 48 år. Totalt intervjuades 4 respondenter från Kristdemokraterna (Kd), 3 från Socialdemokraterna (S), 3 från Moderaterna (M), 2 från Vänsterpartiet (V), 2 från Liberalerna (L) och 2 från Miljöpartiet (Mp).

Inför valet av intervjupersoner har jag utgått ifrån ett antal egenskaper som sannolikt kan påverka synen på graviditet och politisk karriär. Här tar jag hjälp av näraliggande tidigare forskning om faktorer som kan leda till variation och olika uppfattning om fenomenet jag undersöker (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wägnerud 2012:260–262). De faktorer som kan tänkas ha en inverkan på hur politiker uppfattar att graviditet påverkar den politiska karriären är förstås många, men de jag fokuserar på är kön, partitillhörighet, den arbetsbörda uppdraget medför (här operationaliserat genom ”nivå politiskt uppdrag”) och tidigare erfarenhet av graviditet. Både män och kvinnor är med i studien eftersom män inte upplever den fysiska delen av graviditeten men å andra sidan kan påverkas på andra sätt av en graviditet i sin relation (Naurin et al., 2016). För det andra har jag eftersträvat variation i partitillhörighet för att personers värderingar skulle kunna ha en inverkan på hur man ser på delad föräldraledighet och synen på kvinnan som politisk aktör (Lawless & Fox, 2010:9). Vidare är ”nivå politiskt uppdrag” något jag tagit hänsyn till då det kan vara en indikator på hur arbetsbördan ser ut för politikern. Ju större arbetsbörda desto svårare borde det bli att eventuellt vara gravid eller förena familjeliv, politiskt uppdrag och arbete (SKL, 2015:31). För det fjärde är erfarenhet av graviditet med som en bakgrundsvariabel. Om respondenten själv har erfarenhet av graviditet i sitt förhållande borde det vara rimligt att det påverkar deras uppfattning om studiens fenomen, eftersom graviditet påverkar berörda individer och bör rimligen även påverka politiker (Banducci, Elder, Greene & Stevens, 2016:754). Målet har inte varit att få full variation i alla bakgrundvariabler utan i den mån det var möjligt med tanke på uppsatsens tidsspann och storlek. Det är inte heller teoretiskt rimligt att tro att alla kombinationer av alla faktorer innebär substantiellt olika erfarenheter.

Det bör tilläggas att jag med mitt urval inte kommer åt de personer som kan ha upplevt graviditet som ett reellt hinder och som har hoppat av. Min studie blir på så vis en studie av hinder som upplevs av dem som stannar kvar i politiken. Däremot har jag genom mina intervjupersoner fått höra om politiker som har hoppat av förtroendeuppdrag. För det andra kommer jag också enbart åt de politiker som lyckats i karriären, vilket kan anses vara en brist. Ett alternativ skulle kunna vara att intervjua personer i ungdomsförbunden. Å andra sidan är medelåldern för att bli gravid drygt 30 år (Socialstyrelsen, 2015) vilket skulle innebära att studiens population främst skulle bestå av personer utan erfarenhet av graviditet. Med den population jag valt för studien, politiker i Göteborgs kommunfullmäktige, har jag ändå lyckats intervjua personer både med och utan erfarenhet av graviditet.

Man kan på förhand inte säga hur många personer man bör intervjua (Naurin, 2009: 131) utan fokus bör istället ligga på att *”Intervjua så många personer som behövs för att ta reda på vad du behöver veta”* (Kvale & Brinkmann, 2014: 156). Det viktiga är att man med urvalet uppnår teoretisk mättnad, att man med andra ord intervjuar tills det inte uppkommer några nya relevanta svar (Esaiasson et al., 2012: 259). Jag intervjuade åtminstone ett par till efter att jag tyckte mig känna igen många av svaren från respondenterna.

4.2. Samtalsintervju

I min uppsats har jag valt att samla in mitt material genom att utföra kvalitativa samtalsintervjuer. Då uppsatsens syfte är att besvara *hur* något *upplevs* är det relevant att använda sig av kvalitativa intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2014:143). I samtalsintervjuer finns det även möjlighet till att ställa följdfrågor både för att komma djupare in i respondentens tankevärld och kunna ställa ytterligare frågor. Tystnad är ofta ett bra knep under samtalsintervjuer för att driva intervjun vidare och låta respondenten få tid att tänka. Det är inte ovanligt att intervjupersonen vid första tanken svarar ”ja” eller ”nej” på en fråga men när man sedan går djupare in i ämnet kommer det ofta fram en annan bild än vad det första korta svaret gav sken av. Den effekten är inte möjlig vid exempelvis en enkätstudie (Kvale & Brinkmann, 2014: 176–8). Detta bidrog till att samtalsintervju föll som en lämplig metod för att besvara mina frågeställningar.

4.3. Intervjuguiden

Guiden är formulerat med inspiration i den forskning och de teorier som finns om ämnet. Den är uppbyggd utifrån fyra teman samt inkluderar några kontrollfrågor på slutet. Intervjuguiden följdes inte slaviskt men var till hjälp för att se till att de frågor jag önskade få besvarade togs upp. Det lämnades också utrymme för följdfrågor och sidospår. Till att börja med ställdes en eller ett par uppvärmningsfrågor. Tema två tog sedan vid och behandlade hur, och om, intervjupersonen själv upplevt graviditet utifrån stöd i partiet, stöd hemifrån, om graviditet kan ha hindrat politisk aktivitet med mera. Tema tre handlade om hur det talas om graviditet i politiska sammanhang, både inom partiet men också i exempelvis kommunfullmäktige. Det togs även upp om intervjupersonen kände någon som hoppat av ett politiskt uppdrag på grund av graviditet och vad de tror kan ha legat till grund för det. I tema fyra frågade jag respondenten om dess mål med det politiska uppdraget och vad hen vill göra om 10 år. Intervjun avslutades sedan med några kontrollfrågor och slutligen frågade jag respondenten om hen hade några övriga frågor eller funderingar.

4.4. Alternativa metoder

Ett annat sätt att besvara min frågeställning skulle kunna vara att utföra en enkätundersökning. En större mängd människor hade då kunnat ingå i studien men enkätens standardiserade svarsalternativ skulle utesluta möjligheten att komma åt djupare tankar hos individerna. Det existerar inte heller någon möjlighet till att ställa följdfrågor eller få djupare förklaringar till olika tankesätt när den metoden används.

Gruppintervjuer eller fokusgruppintervjuer skulle kunna ses som en annan alternativ metod. Då hade man kunnat komma åt ett meningsutbyte och spontana uppfattningar om ämnet i fråga. Å andra sidan brukar moderatorns möjlighet att styra över intervjuens förlopp försvagas. Dessutom kan framträdande personer i en grupp begränsa andra gruppdeltagare till att uttala sin mening i frågan. Att sedan

transkribera gruppintervjuer kan bli ett mycket ansträngande arbete (Kvale & Brinkmann, 2014:191–2).

På dessa grunder och efter avvägande uppfattade jag samtalsintervjuer som den mest lämpliga metoden med tanke på uppsatsen syfte och dess tidsram.

4.5. Genomförande och problem

Jag upprättade kontakten med mina intervjupersoner via e-post och bestämde sedan tid och plats för intervjun. I e-postmeddelandet (se bilaga I) förklarade jag kort studiens syfte och frågade om deras möjlighet att ställa upp i studien. Av vad som kan utläsas av meddelandet skrev jag inte att studien undersöker särskilt fenomenet graviditet eftersom att jag inte ville väcka några specifika tankar hos respondenterna. Denna teknik brukar även benämnas som ”tratteknik” och kännetecknas av att man använder sig av mer indirekta frågor samt att man förklarar studiens syfte först efter intervjun (Kvale & Brinkmann, 2014:172). Däremot avslutade jag alltid intervjun med att berätta för dem att studien handlar om graviditet. Jag valde också att vara lite försiktig, framför allt när jag kontaktade möjliga intervjupersoner men också i början av intervjutillfället, med att använda mig av ord såsom ”politisk karriär” då denna typ av ”stämpel” inte var önskvärd att använda i sammanhanget.

Alla intervjuer spelades in efter medgivande från samtliga respondenter. Direkt efter avslutad intervju fördes analysdagbok där jag skrev ner tankar och kommentarer över det jag upplevt eller som kommit upp under intervjun. Det var sedan till hjälp inför nästkommande intervjuer och som en början på analysen. Intervjuerna varade mellan 20 och 60 minuter. Intervjuerna utfördes antingen i grupprum på Göteborgs universitet, på respondentens arbetsplats eller på deras partikansli. En intervju ägde rum hemma i respondentens kök. I bilaga II kan man ta del av den intervjuguide som jag lät intervjun utgå ifrån. Utifrån hur samtalet tog form ställdes följdfrågor och andra typer av frågor för att på ett eller annat sätt komma åt och förtydliga respondentens tankevärldar. Ofta bad jag dem att ge exempel och ”ytterligare exempel”.

Innan den första intervjun ägde rum genomförde jag en provintervju på en klasskamrat som är politisk aktiv. Provintervju är ofta ett bra tillfälle för att få prova sina frågor och dess formuleringar (Esaiasson et al., 2012:268). Då jag under tidigt skede i uppsatsprocessen funderade på att istället intervjua politiskt aktiva i ungdomsförbund fick jag bekräftat under provintervjun att det inte var lämpligt för min studie. Svaren blev lätt ”teoretiska”, som till exempel ”om det skulle ske, då skulle jag göra så här...”.

Om det förekommit någon intervjuareffekt är svårt att uttala sig om. Generellt kan sägas att forskare som genomför kvalitativa samtalsintervjuer alltid måste utgå från att de själva påverkar intervjupersonen under intervjusituationen. Enda sättet att hantera det i analysen är sedan att vara generös med citat och öppen med vilka tolkningar man gör (Naurin, 2009:134–5).

Samtliga intervjuer har transkriberats av mig personligen. Att överföra något från talspråk till skriftspråk är inte alltid helt problemfritt. Man kan transkribera på olika sätt, som att till exempel skriva ned pauser, suckar och så vidare. Med tanke på att jag ensam har transkriberat alla intervjuer kan risken för transkriberingsskillnader ha förminskats.

4.6. Analysarbetet

Analysen tog sin början i utskrifterna och mina analyskommentarer. Jag läste mina utskrifter flera gånger och markerade sedan olika delar av texterna med hjälp av färgkoder för att på så sätt systematisera innehållet i intervjuerna. Som Kvale och Brinkmann skriver "*Att analysera betyder att separera något i delar eller element.*" (Kvale & Brinkmann, 2014: 234). Allt eftersom började olika synsätt om hur graviditet påverkar den politiska karriären att tydliggöras och därefter sammanställdes detta för att jag skulle få en överblick över materialet. För att sedan kunna illustrera de tankesätt jag funnit har jag använt mig av relevanta citat från intervjuerna. Vissa citat har redigerats en aning för att underlätta för läsaren och har därför återgetts i en mer "*läsbar skriftlig form*" (Kvale & Brinkmann, 2014: 331).

4.7. Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är två centrala begrepp när det kommer till forskning och handlar kort sagt om att dessa två krav behöver vara uppfyllda för att undersökningen ska vara tillförlitlig (Esaiasson et al., 2012: 63). För det första krävs det att studien håller god validitet, med andra ord att inga systematiska fel förekommer. Det innebär att man undersöker det som avses med studien och inte avviker på något sidospår. Inom kvalitativ forskning kan det uppfattas svårare att mäta studiens validitet då undersökningen inte leder till några "siffor" (Kvale & Brinkmann, 2014:296). Man brukar istället prata om att kvalitativ forskning uppvisar sin validitet genom att tydliggöra, kontrollera och ifrågasätta alla steg i forskningsprocessen (ibid, 298). Hög reliabilitet handlar om att undvika slarvfel som kan orsakas av trötthet, stress eller liknande. Vid samtalsintervjuer är det därför oerhört viktigt att försäkra sig om kvalitén på inspelningsinstrument så att inspelat material hörs och att hela tiden vara närvarande under intervjuerna så att ingen missuppfattning sker om vad respondenten menar (ibid, 295–6).

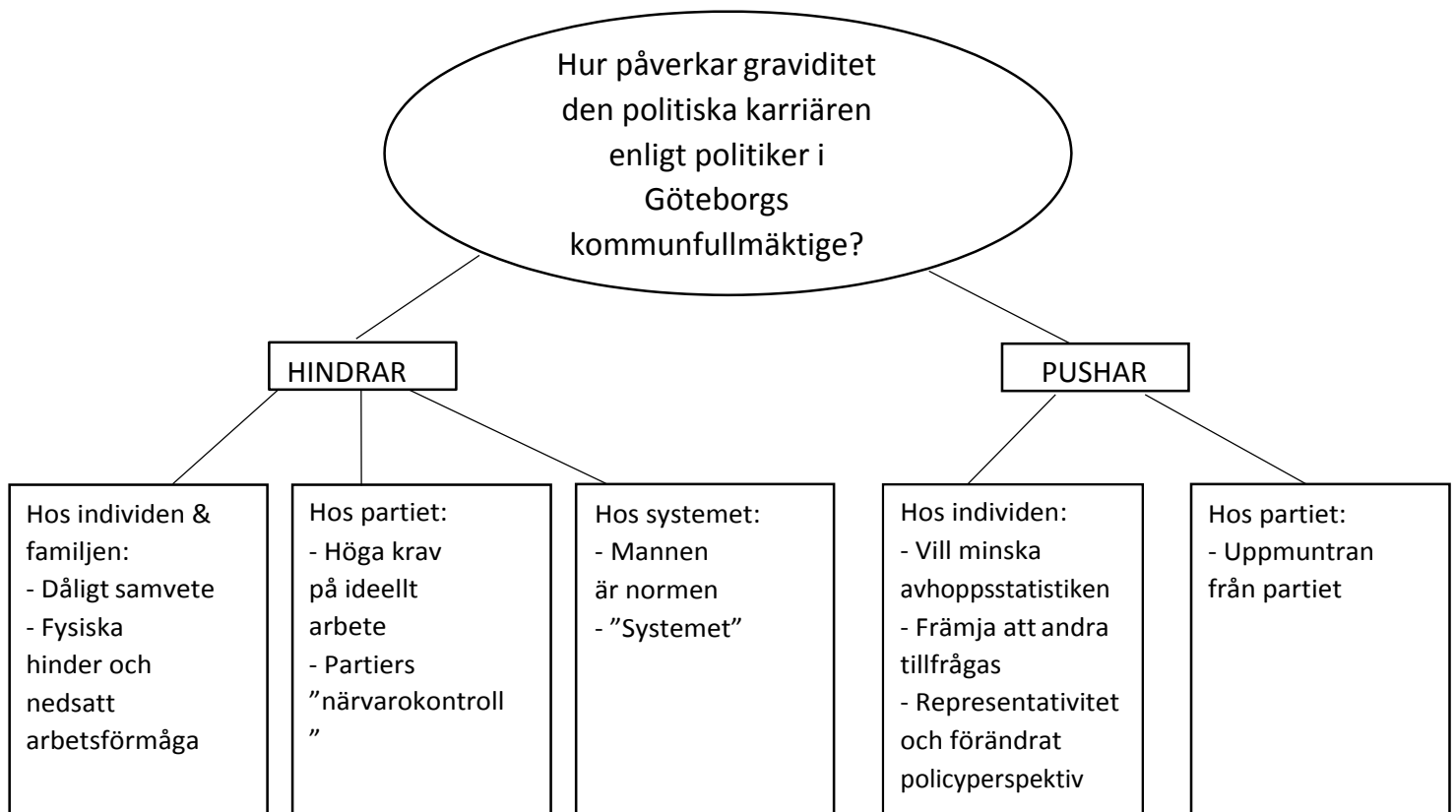

5. Resultat

5.1. Hur påverkar graviditet den politiska karriären bland politiker i Göteborgs kommunfullmäktige?

Ett första konstaterande, innan jag sammanfattar mina resultat, är att det övergripande intrycket av intervjuerna är hur lite det verkar diskuteras om graviditet inom den politiska sfären. Samtidigt finner jag flera olika tankesätt och hinder som är kopplade till hur graviditet kan påverka den politiska karriären och hur intervjupersonerna har upplevt graviditetens påverkan. Jag slås, så att säga, av att ämnet inte verkar diskuteras så mycket, men att intervjupersonerna ändå har så viktiga saker att säga. Jag tolkar detta som ett stöd av forskningens resonemang om att graviditeten inte generellt sett brukar ses som en politisk process, trots att graviditet på många vis är det (se Naurin 2015). Effekten av småbarnstiden är däremot enklare att formulera för intervjupersonerna. Dess påverkan på den politiska karriären uppfattas som mer konkret och påtaglig och intervjuerna innehåller därför även många sådana resonemang.

Jag börjar redovisningen av hur graviditet påverkar den politiska karriären enligt politiker med att presentera en sammanfattande figur över resultaten. I figur 1 nedan sammanfattas huvudpoängerna jag vill göra, därefter följer utvecklade resonemang och exempel från intervjuerna.

Figur 1 Hur graviditet påverkar den politiska karriären enligt politiker i Göteborgs kommunfullmäktige

Jag väljer att illustrera mina resultat genom att skilja mellan vad i graviditeten som ”hindrar” och vad som ”pushar” individen att göra politisk karriär. Jag finner att hindren och pushningarna finns inom individen själv, inom familjen, inom partiet och inom ”systemet”. Figuren illustrerar att hindren finns inom samtliga former, men att faktorer som pushar främst finns i individen och i partiet.

5.2. Vad är det med graviditet (och barn) som hindrar dem?

5.2.1. ”Kan inte du ringa till mötet och säga att du vill vara hemma?” – Dåligt samvete

Det visar sig svårt att undkomma känslan av dåligt samvete gentemot sin partner och sina barn. Att göra politisk karriär i Göteborgs kommunfullmäktige för ofta med sig en mängd andra uppdrag såsom styrelse-, bolags- eller nämnduppdrag. För att kunna få ihop livspusslet som politisk aktiv, heltidsarbetande och förälder förutsätter det ofta ett gediget stöd hemifrån och en överenskommelse med sin partner. Ändå är det ofta oundvikligt att man upplever dåligt samvete gentemot sin familj. Detta var något som IP (intervjuperson) 3 inte hade föreställt sig innan graviditeterna men som blev väldigt tydligt redan när barnen var små. Hon beskriver sin upplevelse på följande vis: *”Jag kan ibland känna att man ligger på minus med vissa saker och då vill man kompensera med andra saker*

när man väl är ledig. Så det är väl mer, alltså att ge sig själv dåligt samvete är jag nog väldigt bra på. Det är nog mer jag som ger mig själv dåligt samvete än vad jag upplever att jag fått dåligt samvete hemifrån.” (IP 3) Jag gör tolkningen utifrån detta uttalande att respondenten lägger skulden på sig själv när det egentligen kanske är hos partiet eller ”systemet” i sig som problemet finns. Före en graviditet kan det kännas självklart att fortsätta vara politiskt aktiv även när man har små barn men det är å andra sidan inte ovanligt att uppleva det mindre lätt när den tiden väl kommer. Det var något som IP 14 fick erfara: *”Jag såg det nog som självklart att fortsätta. Sen trodde jag nog att det kanske skulle vara enklare än vad jag sen tyckte att det var. Jag trodde inte att jag skulle ha...ha så dåligt samvete av att gå hemifrån och sådana grejer.”* (IP 14). Utifrån det här citatet gör jag tolkningen att individen själv får dåligt samvete trots att problemet istället ligger i gamla strukturer som är formade under en tid då politiker oftast inte var aktiva småbarnsföräldrar. Personen vill komma hem om kvällarna men kanske också ta sitt ansvar för familj och barn som förälder.

Ett framträdande drag är också att de kvinnor som fortsätter sina politiska uppdrag genom graviditet och småbarnstiden på ett eller annat sätt får utstå kritik både för om de stannar kvar i politiken likaväl som om de avstår. IP 7 har inte själv fått utså denna typ av kritik men han har uppfattat situationen så här: *”Det finns också mycket dubbel bestraffning. Alltså de kvinnor som väl tar plats hamnar ofta i sådana här ’ja, borde inte du vara hemma?’. Man får kommentarer kring sitt privatliv som inte män får från andra. Jag tycker inte att det händer i mitt parti men mina partikamrater blir utsatta för det av andra partiföreträdare i partier där de aldrig har diskuterat de här frågorna och aldrig uppmärksammat andra på att det här problemet finns. Då kan man slänga kommentar utan att fatta vad det är man säger, för det man säger är ju egentligen att skuldbelägga, alltså oavsett vad du gör så är du en förlorare liksom. ’Du ska vara här för ni kvinnor ska väl ändå ta plats men å andra sidan när du är här så ska vi alltid kommentera att du inte är vid spisen liksom’, ungefär så.”* IP 1 har själv varit med om en liknande situation och mött kommentarer om var man som kvinna bör ha sin plats: *”Folk har tyckt att ’Oj, är du redan tillbaka? Ska inte du vara...borde inte du vara hemma och ta hand om dina barn?’ [...] Det kan jag nästan tycka är lite jobbigt, när man nästan blir anklagad för att vara en dålig mamma...”* (IP 1).

5.2.2 ”Jag insåg att jag måste ta det lugnt” – Fysiska hinder och nedsatt arbetsförmåga

Som rubriken lyder kan man under graviditet behöva dra ner på tempot för att hantera illamående eller andra smärtor vilket var fallet för IP 1. Upplevelsen av hennes första graviditet påverkade senare graviditeter. De fysiska hinder hon upplevt gjorde att hon tog det lugnare under den andra och tredje graviditeten. Hon beskriver förändringen så här: *”Jag märker skillnaden mellan mitt första barn och mitt tredje barn. Under första barnet kämpade jag på liksom. Jag minns att jag hoppade av en spårvagn när jag var på väg till en debatt i valrörelsen och kräktes i papperskorgen på Linnéplatsen och sen gick jag på igen för att jag skulle minsann göra det jag skulle göra. Med mitt tredje barn så*

var jag mer så här: 'Nej men nu vet jag hur jag kommer bli så om jag sitter hemma och tar det lugnt, så kommer det inte bli lika illa'. Så att man lär sig ju. Det tar ju lite tid innan man liksom fattar att: 'Okej, man kan inte köra på i lika högt tempo'.'' (IP 1).

Nedsatt arbetsförmåga kan också medföra att uppdraget blir tyngre att upprätthålla under graviditeten. Ett karaktäristiskt exempel på denna situation uttrycker IP 3: "Jag såg till att ha väldigt nära till en papperskorg eller till en toalett, eftersom jag mådde illa nio månader under mina graviditeter. [...] Men att vara gravid upplever jag inte så himla...man är mer trött och mår illa, men det var inte det som var jättebesvärligt. Det var ju mer besvärligt när barnet kom såklart. Då är det ju mer [av en] utmaning. Helt klart." (IP 3).

5.2.3. "Man är ju dubbelorganiserad" – Höga krav på ideellt arbete

Ett förtroendeuppdrag bygger på att man är aktiv i partiarbetet och med andra ord är man dubbelorganiserad. Starkare smärtor under graviditet, som i vissa fall kan leda till sjukskrivning, verkar medföra dåligt samvete eftersom att man inte kan närvara under ideella partisammanhang i samma utsträckning som man brukar. Respondent 1 beskriver upplevelsen: "Ja, själva graviditeterna var ju jobbiga för då var jag väldigt dålig och blev sjukskriven. Det är ju väldigt frustrerande för när man har politiska uppdrag så är det väldigt mycket som är ideellt som måste göras. Man får ju det här dåliga samvetet när man inte orkar göra det som man vill göra och det som man tycker att man borde göra och det har varit lite jobbigt." (IP 1). Eftersom att förtroendeuppdrag i exempelvis kommunfullmäktige bygger på att man är aktiv i partisammanhang, tolkar jag citatet som att minskad arbetsförmåga kan uppfattas påverka den politiska karriären.

Vidare kan graviditeten i sig bidra till att individen måste avstå. Ofta är smärtor påtagliga och det kan vara behjälpligt för individen om arbetsbördan minskas. Eftersom 40 procent av de folkvalda i kommunfullmäktige runt om i Sverige har en heltidsanställning vid sidan av sitt politiska uppdrag (SCB, 2016: 77), kan det vara förtroendeuppdraget man drar ner på för att kunna hantera smärtorna. Partiet kan också påverka en individs förutsättningar att stanna kvar då stora delar av det partiideella arbetet sker på kvällar och helger samtidigt som ett förtroendeuppdrag förutsätter engagemang i partiet. Det skulle också kunna vara så att det främst är individen själv som upplever att eventuell frånvaro eller minskad politisk aktivitet påverkar den politiska karriären till skillnad från vad partiledning eller valberedning egentligen upplever. IP 3 upplevde själv perioden som gravid så här: "Jag upplever inte att graviditet är något bekymmer [...] utan det är väl mer sådär att det blir ju jobbigt för en själv. Det är liksom tufft, man blir trött när man är gravid. Och det är tungt att vara gravid och det kanske är jobbigt att sitta still på möten. Men, det blir ju man själv mer som tar det. Jag tror inte att någon tittar snett på en om man är politiskt aktiv och är gravid, på något sätt." (IP 3).

5.2.4. ”Man ska ju sköta uppdragen” – Partiers ”närvarokontroll”

Partier tittar regelbundet över politikernas närvaro av omsorgsskäl men också för att se om politiker faktiskt vill fortsätta med sitt politiska uppdrag. Har politiker hög frånvaro kan det bli problematiskt för partiet vilket IP 5 har upplevt. Hon beskriver situationen när någon är borta mycket så här: *”Börjar man prata om 5–7 gånger på ett halvår som någon är borta, då blir det ett problem.”* (IP 5). Vidare kan närvaro bli ett sätt för exempelvis gruppledare eller partiledning att mäta hur ”duktiga” politiker är. IP 12 har erfarenhet av att vara gruppledare och han beskriver processen på följande vis: *”Delar man ut post så är det ju väldigt lätt att se hur snabb man är om man har delat ut all post men det är lite svårare att mäta politik. Hur duktig politiker är du? Och då blir närvaro ett sätt att mäta: ’Det här är en duktig kille för han är alltid med, och det här är en dålig tjej för hon är borta varannan gång.’ Om hon har ett bra förslag dom gångerna hon är med men han aldrig säger ett pip så är inte det vad man mäter riktigt utan det är närvaron.”* Utifrån denna beskrivning uppfattar jag det som att det finns en form av konflikt hos partierna som de behöver hantera där de å ena sidan vill ha dessa grupper representerade och vill uppmuntrar dem till att stanna samtidigt som frånvaron å andra sidan inte får bli för hög.

5.2.5. ”Tänk att din man står tillbaka så att du får göra karriär” – Mannen är normen

Vi har under en längre tid i Sverige haft kvinnor på högre maktpositioner inom politiken men det är svårt att undkomma faktumet att män till viss del fortfarande utgör normen som makthavare. Detta kan ta sig uttryck i att kvinnor som har familj och sitter på politiska uppdrag ifrågasätts när det gäller sin partner och relationen dem emellan. IP 2 fick utstå kommentarer om att hennes man fick stå tillbaka för att hon skulle göra karriär vilket kan tolkas som att hon med *sin* karriär hämmade sin partners. En liknande situation som IP 2 upplevde beskrivs som följer: *”Jag kunde få den frågan: ’Oj vad du är aktiv, får din man alltid vara barnvakt?’, och då sa jag att ’nej, min man är inte en barnvakt, han tar hand om sitt eget barn’. Det är bara det ordet att säga att min man är barnvakt, nej. Det är ju aldrig någon som säger att jag var barnvakt.”* (IP 2). Respondent 1 sammanfattar sin upplevelse, som är väldigt karaktäristisk, av att som mamma med små barn vara politiskt aktiv med följande ord: *”Just det här när en man är hemma med ett litet barn så ses man som en dålig mamma liksom.”* (IP 1). Utifrån dessa uttalanden tolkar jag det som att det finns olika sidor av att vara kvinna, politiskt aktiv och mamma. Å ena sidan uppfattas det fortfarande som att mamman ska ta stora delar av ansvaret för barnens uppväxt och hemmet men att det också å andra sidan efterlyses att de ska ta plats i den politiska sfären.

5.2.6. ”Systemet är inte gjort för det” – ”Systemet”

”Systemet” som politiska uppdrag bygger på konturerades under en tid då politikerkåren på en del sätt såg annorlunda ut jämfört med idag till exempel vad gäller ålder och hemförhållande. Som

småbarnsförälder påbörjade IP 12 ett heltidsuppdrag som politiker och fick uppleva hur strukturerna inte riktigt var utformade för politiker med små barn. Han tog över efter en politiker, som liksom många andra politiker förr, la större delen av sin vakna tid på sitt uppdrag. IP 12 uttryckte sig om omständigheterna så här: *"Det var väldigt tydligt att systemet inte var gjort för det, alltså tanken var inte att kommunalråd skulle ha små barn."* (IP 12). Även respondent 1 har en liknande upplevelse, men då som fritidspolitiker och hon beskriver upplevelsen så här: *"Ibland så faller man mellan stolarna för systemet är liksom inte gjort för att...ah det är inte tänkt för oss så att säga."* (IP 1). Med andra ord har inte strukturerna följt med i den övriga samhällsutvecklingen vilket kan upplevas som ett hinder från att ta sig an politiska uppdrag. Åtgärder såsom möjligheter för barnpassning har genomförts men det kan fortfarande anses som att den typ av möjlighet sker inom det rådande "systemet" men att strukturen i sig inte har förändrats särskilt mycket. IP 6 beskriver situationen på följande sätt: *"Det känns som att strukturerna för politiskt engagemang inte hänger med riktigt i samhällsutvecklingen utan att det känns nästan som att de är utvecklade på första delen av 1900-talet. Sen så vet jag inte om man egentligen har gjort några stora förändringar sedan dess i hur villkoren för politiskt engagemang ser ut utan jag tror att det har sett ut ungefär likadant sedan dess."* (IP 6). För politiker som vill ha ett jämställt förhållande med sin partner hämmas det snarare av "systemet", det sammanfattar IP 7 med följande ord: *"...det här systemet är inte gjort för att man ska ha barn, eller rättare sagt: det här systemet är inte gjort för att man ska ta ansvar för sin familj."* (IP 7).

5.3. Vad är det med graviditet (och barn) som pushar dem?

5.3.1. "Vill inte vara en pinne i statistiken" – Vill minska avhopsstatistiken

Det finns ett utmärkande drag bland de politiker som jag har intervjuat som har fortsatt med sina politiska uppdrag genom graviditet och ofta även genom småbarnstiden: de vill inte vara en del av den statistik som visar på att personer tar paus eller avslutar sina politiska uppdrag under en graviditet eller under småbarnstiden. De vet ofta hur omständigheterna ser ut i partierna och den svårighet som råder i att rekrytera föräldrar med yngre barn, inte minst kvinnor med yngre barn, till politiska uppdrag. För IP 14 är dessa tankar närvarande: *"Som politiskt aktiv vet man ju också hur situationen ser ut, det är svårt att få människor i 30års åldern att vara engagerade politiskt just på grund utav att man vill prioritera sin familj och man vill komma hem på kvällen efter jobbet och så vidare. Då blir det på något sätt, när man väl är aktiv, att det känns ännu viktigare att ändå fortsätta för annars bidrar man till att det är väldigt svårt att engagera just den gruppen. Och det är ännu svårare att få särskilt unga kvinnor att stanna kvar så då vill jag inte vara en avhoppare."* Respondent 3 har haft liknande tankar men de har stärkt henne till att inte ge upp och att istället spurras till att fortsätta ta sig an politiska uppdrag. Hon vill inte ge vika för de strukturella hinder hon upplever i form av svårighet att kombinera arbete, politiskt uppdrag och familjeliv. Hon uttrycker sina tankar som följer: *"...jag kan få lite sådär 'jävla anamma, har vi inte kommit längre? Det måste fungera', vilket gör att jag också...jag*

kanske blir lite tuffare att stå emot då när någon tycker att man – om man säger nej till något möte – att jag tänker 'Jo, men det måste funka' och då måste jag liksom kunna prioritera det [...] för jag har ingen lust att bli ytterligare den där statistiken att inte orka, eller inte kunna [kombinera].” (IP 3).

Utifrån detta uttalande gör jag tolkningen att IP 3 har bestämt sig för att det ska gå att kombinera livet som småbarnsförälder, arbeta heltid och ha förtroendeuppdrag. Respondenten har med andra ord gett sig in på att klara det även så som ”systemet” fortfarande ser ut idag.

5.3.2. ”För att inte någon annan ska bli drabbad” – Främja att andra tillfrågas

Vid tillsättande av politiska uppdrag inom partierna kan det uppkomma en slags osäkerhet inför politiker som är gravida. IP 16 har uppmärksammat följande tankesätt i partisammanhang: *”Det kan vara så här ungefär: 'Åh kan inte XX vara det? Nej, men hon är ju gravid. Åh nej, hon vill nog inte ha...'. Alltså det är snarare att problemet blir att den individen som man kanske tänker: 'Hon hade nog vart jättebra där. Nej, hon är gravid'. Ah så frågar man. Nej då ville hon inte. Alltså på det sättet. Men aldrig att själva graviditeten är ett problem utan det är snarare att om man blir gravid och försvinner från oss, politiken, det är ju där problemet är.” (IP 16).*

Vidare kan denna typ av osäkerhet i till exempel partiledningar leda till att politiker stannar kvar på sina positioner genom graviditet och småbarnstid eller att de tar väl genomtänkta beslut innan de säger ja eller nej till ett uppdrag. Om den gravida personen har erfarenhet av att sitta i valberedning eller liknande vill de undvika att andra ska behöva hamna i situationen att de inte blir tillfrågade. IP 1 uttrycker sin upplevelse av det så här: *”Vissa saker har jag ändå känt att: 'Nej men här kan jag inte tacka nej' för att man...jag vet ju hur det har snackats när man har suttit i valberedningar, att om någon kvinna med barn har tackat nej så blir det att när någon annan kvinna med barn blir föreslagen så säger man att: 'Ja men dom brukar hoppa av', eller så. Och då har jag väl känt ett ansvar att kanske inte hoppa av eller att ta på sig saker som jag kanske egentligen inte hade gjort i vanliga fall utan jag gör det för att...inte någon annan ska bli drabbad eller vad man ska säga. Men det är väl dumt egentligen kanske.” (IP 1).*

5.3.3. ”Vi är alla barn av vår tid” – Representativitet och förändrat policyperspektiv

Ytterligare ett tankesätt som pushar politiker som kom upp under intervjuerna är uppfattningen om att personer med erfarenhet av graviditet och småbarn behövs i politiken. Att vara barn eller förälder idag är annorlunda jämfört med hur det var för exempelvis 20 år sedan vilket IP 8 uttrycker med följande ord: *”Vi alla barn av vår tid” (IP 8).* Det finns ett tydligt tankesätt bland de politiker som jag har intervjuat att vi behöver förtroendevalda som själva är ”vanliga människor”, som går till förskolan och lämnar barnen, som möter vården och som ser vardagen utifrån barnens perspektiv. IP 16 beskriver sin syn på det: *”Det är klart att det är ett jättestort problem att man hoppar av när man är i barnafödandeålder både som man och kvinna. Att det är dom här åren som man inte orkar. Det*

kanske är dom åren också som vi, som man behövs för politiken, när man faktiskt har dom här perspektiven som är väldigt nyttiga.” Jag tolkar utifrån detta uttalade att politiker som fortsätter med sina politiska uppdrag tycker det är viktigt att gruppen småbarnsföräldrar är representerade med tanke på att de anses ha andra policyprioriteringar jämfört med personer som inte har småbarn. Detta verkar driva dem till att försöka kombinera familjeliv, arbete och politisk aktivitet för att kunna fortsätta ha sina politiska uppdrag. Här beskrivet av IP 8: *”Att välja bort det helt för att jag fick barn det...det fanns inte utan här handlade det om att försöka kombinera det. Just för att det är viktigt att det finns politiker med småbarn i politiken.”* (IP 8).

Detta kan utvecklas till att man istället utifrån situationen försöker tänka att man kan vara en förebild för andra. Personer i ens omgivning kan förvånas över att det faktiskt går. IP 2 var politiskt aktiv genom graviditeterna och försökte se på det som en fördel. Hon beskriver situation så här: *”Så tänker man att man: ’Nu får jag tänka positivt’, att man kan vara lite förebild också med det. Att man faktiskt...så att andra kan tänka att det går ju att kombinera. Jag vet att det är andra efter mig som har liksom sagt att ’Ja, man kanske kan ha med barnen’.”* (IP 2).

5.3.4. “Du fortsätter väl?” – Uppmuntran från partiet

Något som har visat sig vara ett mer frekvent tankesätt är att människor omkring en gravid person kan visa oro inför om hon kommer att fortsätta sitt politiska uppdrag eller inte under och efter graviditeten. Det är inte ovanligt att en gravid person får frågan *”men du kommer fortsätta ändå?”*. Detta kan tyckas vara en legitim fråga eftersom att partier ofta kämpar med att få småbarnsföräldrar att fortsätta vara politiskt aktiva.

Det verkar tydligt att partierna vill uppmuntra gravida och småbarnsföräldrar till att fortsätta vara politiskt aktiva under dessa perioder i livet. Respondent 12 har erfarenhet av att vara gruppleadare och han ger exempel på hur det kan se ut: *”Ibland kommer det någon till mig och säger att: ’Jag hinner inte med, jag vill ha barn’, och då brukar jag säga: ’Jag ser hellre att du är med på två möten av dom tre, eller till och med vartannat än att du hoppar av’. Och det gör jag ju dels därför att jag tycker att man ska kunna ha olika sociala situationer och ändå vara med men också lite partiegoistiskt för jag vet att har man väl hoppat av så är det jättesvårt att få tillbaka dem. Då vänjer man sig av vid det där att det går en kväll ibland och hos oss är det mycket bättre att man är kvar även att man inte kan sköta det fullt ut.”* (IP 12).

6. Slutdiskussion

Syftet med min uppsats har varit att undersöka hur graviditet påverkar den politiska karriären enligt politiker i Göteborgs kommunfullmäktige. Mitt material har varit de samtalsintervjuer jag utfört som har bidragit med olika tankesätt vad gäller hur graviditet kan uppfattas som ett hinder och något som kan pusha politiker. Det har bedrivits lite forskning på hur graviditet påverkar politikernas karriärer och jag ville därför finna kunskap om fenomenet för att fylla kunskapsluckan.

Resultatet från mina frågeställningar visar att hinder finns hos individen själv och familjen, hos partiet och hos "systemet". Ett tankesätt är hur begränsningar i individen själv eller familjen som tar sig uttryck i dåligt samvete hos politiker kan hindra dem från att stanna kvar i politiken även under småbarnstiden. Detta ligger till viss del i linje med Lawless och Fox forskning från deras längre samtalsintervjuer. Kvinnor kan med andra ord känna press både från sig själv men också från omgivningen att sköta rollen som både mamma och politiker. Den andra begränsningen är fysiska hinder och nedsatt arbetsförmåga som kan följa med en graviditet och som utgör ett hinder. Det kan ibland handla om nio månader av illamående då man inte kan vara aktiv på samma sätt som i vanliga fall. Trots att det alltså kan innebära upp till nio månader av smärta kan det också finnas en risk för att det i efterhand inte uttrycks som att det var så jobbigt, eventuellt med tanke på vetskapen om att smärtorna kunde pågå under en maximal begränsad tid.

Ett förtroendeuppdrag bygger på att man arbetar ideellt i sitt parti vilket i kombination med ett heltidsjobb kan bli både tids- och energikrävande. Som gravid är det inte alltid möjligt att leva upp till dessa krav vilket kan innebära att graviditet hindrar från att man stannar kvar under den perioden. Partierna tittar också över de förtroendevaldas närvaro under mandatperioden eftersom att hög frånvaro kan bli ett problem för partikamrater och för partiet i sig.

Under intervjuerna tydliggjordes det även att strukturerna som politiska uppdrag inom Göteborgs kommunfullmäktige vilar på, både i form av heltids- och fritidsuppdrag, i grunden inte är gjorda för att de förtroendevalda ska kunna kombinera familjebildning, arbete och politisk aktivitet. Systemets struktur och uppbyggnad kan därför uppfattas som ett hinder för män och kvinnor när man får barn och försvåra livspusslet, vilket bekräftar den bild SKL målar upp i en rapport. Idag lever vi i ett samhälle där politiker vill vara aktiva föräldrar och där en stor andel politiker är kvinnor. Det har skett vissa förändringar i "systemet" men till stor del är det sig också likt den tid då det formades och mycket tyder på att mannen fortfarande är normen. Det blev ändå tydligt genom intervjuerna att det existerar en viss medvetenhet hos intervjupersonerna, både bland män och kvinnor, om att försöka bryta sig loss från dessa normer och hjälpas åt för att kunna stanna kvar.

Faktorer som pushar politiker till att stanna kvar finner vi främst hos individen själv. Man vill komma ifrån att kvinnor dominerar statistiken över avhopp och att andra i liknande situation inte blir

tillfrågade om uppdrag. Medvetenheten om dessa problem kan pusha politiker till att stanna kvar. Man upplever att det finns ett värde i att personer med erfarenhet av graviditet och småbarn finns representerade i kommunpolitiken.

Intervjupersoner som hade varit aktiva en längre tid talade om att det bara under de senaste åren skett förändringar i hur man inom politiken numera har mycket större förståelse för när man som förälder exempelvis behöver gå iväg och hämta barn på förskola. Partierna försöker också på olika sätt att uppmuntra och lösa situationer så att gravida och småbarnsföräldrar kan fortsätta sina uppdrag. Detta kan ske genom att man delegerar ut delar av uppdraget eller att mindre närvaro kan accepteras.

Avslutningsvis är viktigt att fråga sig om jag genom min metod och studiens utformning har kommit åt de olika tankevärldar som finns hos min population. Politiker kan vilja förmedla en positiv bild av sitt parti och för dem som är heltidspolitiker, deras ”arbetsplats”. Tidsaspekten kan också vara en bidragande orsak. Ofta kan minnen förblekna med tiden vilket kan bidra till en mer ”förskönad” bild av verkligheten än vad som var fallet vid själva graviditeten eller graviditeterna. De jag intervjuade hade ofta närmare till att prata om småbarnstiden och hinder kopplade till den perioden. Trots att det framkom att graviditet är ett hinder kan effekten ha nedtonats av att graviditet pågår under en viss begränsad tidsperiod till skillnad från småbarnstiden som sträcker sig över en längre tid.

För framtida forskning anser jag det angeläget att studera hur graviditet påverkar politisk karriär i en större omfattning för att på så sätt kunna uttala sig om en större mängd politiker. Det skulle också vara av vikt att titta närmare på avhoppet som idag sker från kommunfullmäktige runt om i landet och mer specifikt fastställa orsakerna där bakom. Hur stor del av avhoppet kan kopplas till graviditet respektive småbarnstiden? Vilken period eller aspekt av graviditeten verkar ha mest påtaglig effekt?

7. Referenslista

- Banducci, S., Elder, L., Greene, S. & Stevens, D. (2016). "Parenthood and the polarisation of political attitudes in Europe". *European Journal of Political Research*. 55:745-766.
- Brady, H.E., Verba, S. & Schlozman, K.L. (1995). "Beyond SES: A resource model of political participation". *American Political Science Review*, 89 (02), 271-294.
- Galais, C., Öhberg, P. & Coller, X. (2016). "Endurance at the Top: Gender and Political Ambition of Spanish and Swedish MPs". *Politics & Gender*, 12 (2016): 596–621.
- Diskrimineringsombudsmannen (2015). *Kvinnor anmäler diskriminering på olika grunder*. Hämtad 2016-12-03 från <http://www.do.se/om-do/pressrum/aktuellt/aktuellt-under-2015/kvinnor-anmaler-diskriminering-pa-olika-grunder/>
- Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2012). *Metodpraktikan: Konstens att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Folke, O. & Rickne, J. (2015). *Vertikal ojämlikhet i kommunpolitiken*, i SOU2015:96. Stockholm: Fritzes.
- Folke, O. & Rickne, J. (2016). *All the Single Ladies: Job Promotions and the Durability of Marriage*. IFN Working Paper No. 1146, 2016.
- Fox, R. L. & Lawless, J. L. (2010). *It Still Takes a Candidate: Why Women Don't Run for Office*. New York: Cambridge University Press.
- Göteborgs stad (2016a). *Om kommunfullmäktige*. Hämtad 2016-10-23, från <http://goteborg.se/wps/portal/start/kommun-o-politik/kommunens-organisation/kommunfullmaktige/om-kommunfullmaktige/>
- Göteborgs stad (2016b). *Praktiska anvisningar och arvodesbestämmelser för förtroendevalda i Göteborgs Stad*. Hämtad 2016-12-15, från <https://intranat.goteborg.se/wps/wcm/connect/2834b635-3ee6-4d01-a375-a091571d9425/Anvisningar+arvoden+m+m+2016.pdf?MOD=AJPERES>
- Göteborgs stad (2016c). *Kommunfullmäktige, alfabetisk ordning*. Hämtad 2016-12-20, från <http://politiker.goteborg.se/viewOrganization.jsf?id=176>
- Naurin, E. (2009). *Promising Democracy. Parties, Citizens and Election Promises*. (Doktorsavhandling, Gothenburg Studies in Politics, 118). Göteborg: University of Gothenburg.

Naurin, E. (2015). *"Demokrati och havandeskap: Graviditetens konsekvenser för individens förhållande till och roll i samhället"*. Beviljad projektansökan till Vetenskapsrådet. Projektnummer 2015–01546.

Naurin, E., Stolle, D. & Markstedt, E. (2016). *Inward or Outward: How Pregnancy Shapes Political Orientations*. Paper presented at the 2016 American Political Science Association's Annual Meeting, in Philadelphia. In full panel Session: The Politics of Women's Health Policy.

Nielsen, P. (2001). *På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin*, i SOU2001:48. Stockholm: Fritzes.

Sveriges Kommuner och Landsting (2015) *Att ta plats i politiken - om engagemang, aktivism och villkor i kommunpolitiken*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting. Tillgänglig: <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:810364/FULLTEXT01.pdf>

Socialstyrelsen (2015) *Graviditeter, förlossningar och nyfödda barn*. Stockholm: Socialstyrelsen. Tillgänglig: <http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/20009/2015-12-27.pdf>

Statistiska centralbyrån (2016) *Demokratins representanter – en studie av representativitet, delaktighet och syn på uppdraget*. Örebro: SCB-tryck. Tillgänglig: http://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/ME0107_2014A01J_BR_ME09BR1603.pdf

Sveriges Radio (2015) *Kan en gravid kvinna bli partiledare?* Hämtad 2016-12-05, från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4058&artikel=6090098>

Wide, J. (2015). *Social representativitet i den lokala demokratin – Partierna som politikens grindvakter?*, i SOU2015:96. Stockholm: Fritzes.

Women in national parliaments. (2016). *World Classification*. Hämtad 2016-12-17, från <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

Öhberg, P. (2011). *Politiker med karriärambitioner – en omöjlig självklarhet. En studie om karriärambitionernas betydelse i den representativa demokratin*. Göteborg: Göteborgs Universitet.

BILAGA I – E-POST TILL POLITIKERNA

Hej xx,

Mitt namn är Elisabeth Falk och jag studerar vid Statsvetarprogrammet, Göteborgs Universitet. Jag håller nu på att avsluta min kandidat och i samband med det skriva min C-uppsats. I den ska jag titta närmare på hur man som politiker påverkas av familjebildning och har i min studie valt att fokusera på personer som sitter i Göteborgs kommunfullmäktige.

Jag undrar därför om du skulle ha tid att träffa mig för en intervju. Jag skulle i sådana fall vara oerhört tacksam. Intervjun beräknas ta ca 45 min (max en timme). Mina förslag på datum är den xx eller xx november. Jag är medveten om att du som politiker har ett fullspäckat schema, men jag har stor möjlighet att anpassa såväl tid som plats efter dina önskemål.

Om du har frågor får du gärna kontakta mig eller min handledare, Elin Naurin.

Med vänliga hälsningar,

Elisabeth Falk

Elisabeth Falk

elisabeth.falk@hotmail.com

076-283 66 42

Handledare Elin Naurin

elin.naurin@pol.gu.se

031-786 12 43

BILAGA II – INTERVJUGUIDE

<p><u>Tema 1: Inledning/uppvärmning</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hur länge har du varit politiskt aktiv? 		
<p><u>Tema 2: Familj och politisk karriär: den personliga/individuella upplevelsen</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Jag är särskilt intresserad av politiker som sitter i kommunfullmäktige och deras uppfattning om familjebildning. Vad har du för tankar kring att vara politiskt aktiv i kommunfullmäktige och bilda familj (i framtiden)? - Har du själv erfarenhet av graviditet/av att vara gravid (i din relation/tidigare relation)? 	<p>Om svar <u>Ja</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Var du politiskt aktiv vid tillfället (/tillfällena)? - Hur upplevde du stödet från partiet? Andra i kommunfullmäktige? - Hur länge hade du haft ditt politiska uppdrag? - Upplevde du stöd hemifrån? <p>Om svar <u>Nej</u>:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hur tror du att det skulle påverka ditt politiska uppdrag om du skulle bli gravid? 	<ul style="list-style-type: none"> - Hur påverkade graviditeten/graviditeterna ditt politiska uppdrag? - Hur har ditt politiska perspektiv förändrats i och med graviditeten/graviditeterna? - Hur gick dina tankar kring att vara politiskt aktiv och graviditet, innan du blev gravid? - Hur upplevde du det efter graviditeten (förändrats på något sätt)? - Har du använt dig av din erfarenhet i kontakt med väljare (eller tjänstemän)? - Har något hindrat dig från att vara delaktig i politiska aktiviteter sedan du blev gravid? - Hur upplevde du att kollegor reagerade när du berättade att du var gravid?

<p><u>Tema 3: Familj och politisk karriär: uppfattningar omgivning</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Talas det om graviditet som ett problem i sammanhang där du är med? På vilket sätt? - Talas det om graviditet som en styrka? 	<ul style="list-style-type: none"> - Känner du någon som har avstått/hoppat av ett politiskt uppdrag på grund av graviditet? - Om svar <u>Ja</u>: vad tror du påverkade avhoppet (främst)? Tidsbrist etc..? 	
<p><u>Tema 4: Politik karriär och mål med politiskt uppdrag:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vad är målet med ditt politiska arbete? - Vad strävar du efter med ditt politiska uppdrag? 		<p><u>Avslutning/avrundning (kontrollfrågor):</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Vad vill du göra om 10 år? - Är du fortfarande politiskt aktiv då tror du? - Vad har du för utbildning? Eftergymnasial/akademisk utbildning? - Hur länge har du suttit i kommunfullmäktige? - Jag har inga fler frågor. Har du något mer att ta upp eller fråga om innan vi avslutar intervjun?